

**Brüssel, 19. oktoober 2026
(OR. en)**

14650/26

**SOC 674
COH 165
ENER 664
EMPL 390
ENV 1255
ECOFIN 1332**

MENETLUSE TULEMUS

Saatja:	Nõukogu peasekretariaat
Saaja:	Delegatsioonid
Teema:	Nõukogu soovitus eluasemeturult tõrjutuse, sealhulgas kodutuse vastu võitlemise kohta

Delegatsioonidele edastatakse lisas nõukogu soovitus eespool nimetatud teemal, mille tööhõive, sotsiaalpoliitika, tervise- ja tarbijakaitseküsimuste nõukogu kiitis heaks oma 19. oktoobri 2026. aasta istungil.

2026/0105 (NLE)

NÕUKOGU SOOVITUS

eluasemeturult tõrjutuse, sealhulgas kodutuse vastu võitlemise kohta

EUROOPA LIIDU NÕUKOGU,

võttes arvesse Euroopa Liidu toimimise lepingut, eriti selle artiklit 292 koostoimes artikli 153 lõike 1 punktiga j,

võttes arvesse Euroopa Komisjoni ettepanekut

ning arvestades järgmist:

- (1) Euroopa Liidu lepingu artikli 3 lõike 3 kohaselt võitleb liit sotsiaalse tõrjutuse ja diskrimineerimise vastu ning edendab sotsiaalset õiglust ja kaitset. Euroopa Liidu toimimise lepingu (edaspidi „ELi toimimise leping“) artikli 151 kohaselt on liidu ja liikmesriikide eesmärk muu hulgas edendada tööhõivet, parandada elamis- ja töötingimusi, tagada nõuetekohane sotsiaalkaitse ning võidelda tõrjutuse vastu.
- (2) Euroopa Liidu põhiõiguste harta artiklis 34 on sätestatud, et liit peab tunnustama ja austama õigust sotsiaalabile ja eluasemetoetusele, et tagada liidu ja riigisiseste õigusnormide ning tavade kohane rahuldav elu kõigile neile, kellel puuduvad piisavad elatusvahendid.

- (3) Euroopa sotsiaalharta (muudetud)¹ artiklis 31 kinnitatakse kõigi osaliste kohustust teha kättesaadavaks kindlale tasemele vastav eluase, hoida ära ja vähendada kodutust, et see järkjärgult kaotada, ning muuta eluaseme hind kättesaadavaks piisava sissetulekuta isikutele.
- (4) 2017. aasta novembris kuulutasid Euroopa Parlament, Euroopa Liidu Nõukogu ja komisjon välja Euroopa sotsiaalõiguste samba². Samba põhimõttes 19 märgitakse, et abivajajatele tagatakse juurdepääs kvaliteetsele sotsiaalelamispinnale või eluasemetoetusele ning kaitse sunniviisilise väljatõstmise vastu. Selles rõhutatakse ka, et kodututele tuleb tagada piisav peavari ja vajalikud teenused, et edendada nende sotsiaalses kaasatus.
- (5) Kooskõlas ELi lapse õiguste strateegiaga kutsutakse nõukogu soovitus (EL) 2021/1004, millega luuakse Euroopa lastegarantii,³ liikmesriike muu hulgas üles tagama abivajavatele lastele hea juurdepääs korralikule eluasemele, pöörates erilist tähelepanu laste ja perede kodutuse ennetamisele ja selle vastu võitlemisele. Nõukogu 30. jaanuari 2023. aasta soovituses piisava sissetuleku kohta, mis tagab aktiivse kaasamise,⁴ soovitatakse kombineerida sissetulekutoetus, kaasavad tööturud ning juurdepääs tugi- ja esmatähtsatele teenustele, sealhulgas eluasemele. Nõukogu 27. novembri 2023. aasta soovitus sotsiaalmajanduse raamtingimuste väljatöötamise kohta⁵ kutsutakse liikmesriike üles tunnustama ja toetama rolli, mida sotsiaalmajandus täidab tihedas koostöös avalikult kättesaadavate sotsiaalteenustega, et pakkuda ligipääsetavaid ja kvaliteetseid sotsiaal- ja hooldusteenuseid ning eluruume, võttes arvesse ka ebasoodsas olukorras olevaid rühmi.

¹ <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list?module=treaty-detail&treaty-num=163>.

² Institutsioonide ühine teadaanne Euroopa sotsiaalõiguste samba kohta.

³ Nõukogu 14. juuni 2021. aasta soovitus, millega luuakse Euroopa lastegarantii (ELT L 223, 22.6.2021, lk 14).

⁴ Nõukogu 30. jaanuari 2023. aasta soovitus piisava miinimumsissetuleku kohta, mis tagab aktiivse kaasamise (ELT C 41, 3.2.2023, lk 1).

⁵ Nõukogu 27. novembri 2023. aasta soovitus, mis käsitleb sotsiaalmajanduse raamtingimuste väljatöötamist (ELT C, C/2023/1344, 29.11.2023).

- (6) Soolise võrdõiguslikkuse strateegias 2026–2030⁶ rõhutatakse, et eluaseme osas ebakindel olukord mõjutab eriti naisi, kuna üksikvanemate, eakate ning soolise vägivalla ohvrite enamiku moodustavad just naised. Direktiivis (EL) 2024/1385, mis käsitleb naistevastase vägivalla ja perevägivalla tõkestamist,⁷ kutsutakse liikmesriike üles tagama muu hulgas, et tugiteenuste osutajad annaksid ohvritele teavet ja abi elamispinna leidmiseks.
- (7) Nõukogu 12. märtsi 2021. aasta soovitus romade võrdõiguslikkuse, kaasamise ja osalemise kohta⁸ kutsutakse liikmesriike üles tagama romade võrdne kohtlemine juurdepääsu tagamisel muu hulgas korralikule segregatsioonita eluasemele ja esmatähtsatele teenustele.⁹ LGBTIQ+-inimeste võrdõiguslikkuse strateegias 2026–2030¹⁰ rõhutatakse, et diskrimineerimine ja sotsiaalse heakskiidu puudumine suurendavad LGBTIQ+-inimeste vaesust ja kodutust. Teatistes, mis käsitleb kuni 2030 aastani kehtiva puuetega inimeste õiguste strateegia tõhustamist, kutsub komisjon üles tagama puuetega inimestele juurdepääs taskukohasele ja ligipääsetavale eluasemele kooskõlas ÜRO puuetega inimeste õiguste konventsiooniga.

⁶ Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele (COM(2026) 113 final), „Soolise võrdõiguslikkuse strateegia 2026–2030“.

⁷ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 14. mai 2024. aasta direktiiv (EL) 2024/1385, mis käsitleb naistevastase vägivalla ja perevägivalla tõkestamist (ELT L, 2024/1385, 24.5.2024).

⁸ Nõukogu 12. märtsi 2021. aasta soovitus romade võrdõiguslikkuse, kaasamise ja osalemise kohta (ELT C 93, 19.3.2021, lk 1).

⁹ Lisatud komisjoni teatis Euroopa Parlamendile ja nõukogule, „Võrdõiguslikkuse liit: romade võrdõiguslikkust, kaasamist ja osalemist käsitlev ELi strateegiline raamistik“ (COM(2020) 620 final).

¹⁰ Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele „Võrdõiguslikkuse liit: LGBTIQ+-inimeste võrdõiguslikkuse strateegia 2026–2030“ (COM(2025) 725 final).

- (8) Nõukogu 8. detsembri 2022. aasta soovitus, mis käsitleb taskukohasele kvaliteetsele pikaajalisele hooldusele juurdepääsu,¹¹ soovitatakse, et liikmesriigid töotaksid välja ja/või parandaksid ametliku pikaajalise hoolduse teenuseid, eelkõige koduhoolduse ja kogukonnapõhise hoolduse valdkonnas. Inimeste muutuvate hooldusvajaduste järgi kohandatud eluase on kodus vananemise peamine eeltingimus, mis võimaldab pakkuda koduhooldust ja vältida inimese hooldusasutusse paigutamist.
- (9) Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivis (EL) 2024/1346, milles sätestatakse rahvusvahelise kaitse taotlejate vastuvõtu nõuded,¹² on sätestatud, et rahvusvahelise kaitse taotlejatel on õigus materiaalsetele vastuvõtutingimustele, mis hõlmavad majutust, toitu, rõivaid, isikliku hügieeni tooteid ja regulaarset toetust, kooskõlas kogu ELis kehtivate ühtlustatud standarditega.
- (10) Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2014/92/EL (maksekontoga seotud tasude võrreldavuse, maksekonto vahetamise ja põhimaksekontole juurdepääsu kohta)¹³ (edaspidi „maksekontode direktiiv“) artikli 16 lõikes 2 on sätestatud liikmesriikide kohustus tagada, et liidus seaduslikult elavatel tarbijatel, sealhulgas kindla aadressita tarbijatel, on õigus avada liikmesriikide territooriumil asuvate krediitdiasutuste juures põhimaksekonto ja seda kasutada. Sellist õigust kohaldatakse olenemata tarbija elukohast.

¹¹ Nõukogu 8. detsembri 2022. aasta soovitus, mis käsitleb taskukohasele kvaliteetsele pikaajalisele hooldusele juurdepääsu (ELT C 476, 15.12.2022, lk 1).

¹² Euroopa Parlamendi ja nõukogu 14. mai 2024. aasta direktiiv (EL) 2024/1346, milles sätestatakse rahvusvahelise kaitse taotlejate vastuvõtu nõuded (ELT L, 2024/1346, 22.5.2024).

¹³ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 23. juuli 2014. aasta direktiiv 2014/92/EL maksekontoga seotud tasude võrreldavuse, maksekonto vahetamise ja põhimaksekontole juurdepääsu kohta (ELT L 257, 28.8.2014, lk 214).

- (11) ELi institutsioonid, liikmesriigid, sotsiaalpartnerid ja kodanikuühiskonna organisatsioonid allkirjastasid 21. juunil 2021 Lissaboni deklaratsiooni kodutuse vastu võitlemise Euroopa platvormi kohta¹⁴. Sellega kohustatakse kõiki allakirjutanuid looma kodutuse vastu võitlemise Euroopa platvorm, eesmärgiga edendada inimkeskse, eluasemepõhise ja integreeritud lähenemisviisi väljatöötamist ja rakendamist ning töötama selle nimel, et kaotada kodutus Euroopa Liidus 2030. aastaks, et:
- i) keegi ei peaks magama lageda taeva all, kuna puudub juurdepääsetav, turvaline ja asjakohane erakorraline majutus;
 - ii) keegi ei peaks elama erakorralises või üleminekumajutuses kauem, kui on vaja püsivale eluasemelahendusele üleminekuks;
 - iii) ühestki asutusest (nt vangla, haigla, hooldusasutus) ei sunnitaks kedagi lahkuma sobivat eluaset pakkumata;
 - iv) võimaluse korral välditaks väljatõstmist ja kedagi ei tõstetaks välja sobiva eluasemelahenduse leidmiseks vajaduse korral abi pakkumata;
 - v) kedagi ei diskrimineeritaks kodutu olemise tõttu.
- (12) ELi tasandil kehtestatud koostööraamistik kodutuse ja eluasemeturult tõrjutuse vastu võitlemiseks on kodutuse vastu võitlemise Euroopa platvorm. See tagab koostööfoorumi teadmusloomeks, vastastikuseks õppimiseks ning liikmesriikide ja sidusrühmade vaheliseks koostööks, aidates kaasa tõenduspõhisele poliitikakujundamisele ja rakendamissuutlikkuse suurendamisele, sealhulgas seoses eluasemeturult tõrjutuse ennetamise ja kaotamisega.

¹⁴ Kodutuse vastu võitlemise Euroopa platvormi käsitlev Lissaboni deklaratsioon (21. juuni 2021, Lissabon, Portugal).

- (13) 16. aprillil 2024 Euroopa sotsiaalõiguste sammast käsitleval kõrgetasemelisel konverentsil allkirjastatud La Hulpe'i deklaratsioonis¹⁵ tunnistatakse, et kodutus on endiselt probleem paljudes liikmesriikides, ning kutsutakse üles jätkama meetmete võtmist kättesaadavate, tõhusate, keskkonnahoidlike ja taskukohaste sotsiaaleluruumide valdkonnas, et rahuldada kõigi inimeste eluasemevajadused, kaotada kodutus ja edendada põhimõtet „Esmalt eluase“. Deklaratsioonis kinnitatakse ka kodutuse vastu võitlemise Euroopa platvormi tähtsust.
- (14) Oma 24. novembril 2020 vastu võetud resolutsioonis¹⁶ rõhutas Euroopa Parlament, et eluase on põhiline inimõigus, ning kutsus komisjoni ja liikmesriike üles võtma jõulisemaid meetmeid, et kaotada kodutus ELis 2030. aastaks. Oma 10. märtsil 2026 vastu võetud resolutsioonis¹⁷ toonitas Euroopa Parlament vajadust Euroopa tasandi lähenemisviisi ja lahenduste järele, mille abil tagada inimväärsed ja taskukohaste eluasemete kättesaadavus, ning kutsus liikmesriike üles töötama välja eluasemepõhised strateegiad kodutuse vähendamiseks ja neid rakendama. Samuti kutsutakse resolutsioonis komisjoni üles pakkuma poliitilist toetust kodutuse vastu võitlemiseks ja jälgima selles valdkonnas tehtavaid edusamme.

¹⁵ La Hulpe'i deklaratsiooni Euroopa sotsiaalõiguste samba tuleviku kohta (16. aprill 2024, La Hulpe, Belgia).

¹⁶ Euroopa Parlamendi 24. novembri 2020. aasta resolutsioon kodutuse määra vähendamise kohta Euroopa Liidus (2020).

¹⁷ Euroopa Parlamendi 10. märtsi 2026. aasta resolutsioon eluasemekriisi kohta Euroopa Liidus ning korraliku, kestliku ja taskukohase eluaseme tagamise lahenduste kohta (2025/2070(INI)).

- (15) Komisjoni 22. märtsi 2017. aasta rakendusmääruses (EL) 2017/543,¹⁸ milles sätestatakse eeskirjad Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EÜ) nr 763/2008 (rahva ja eluruumide loenduste kohta) kohaldamiseks teemade ja nende jaotuste tehniliste spetsifikatsioonide osas, on esitatud kodutusega seotud statistilised määratlused ning seda kohaldatakse kuni 2027. aasta lõpuni. Alates 2028. aastast pakub Euroopa Parlamendi ja nõukogu 26. novembri 2025. aasta määrus (EL) 2025/2458,¹⁹ mis käsitleb Euroopa rahvastiku- ja eluasemestatistikat, nende määratluste uut õigusraamistikku ning näeb muu hulgas ette katse- ja teostatavusuuringud.
- (16) Oma 2. detsembril 2021 vastu võetud arvamuses, mis käsitleb kodutuse kaotamist Euroopa Liidus,²⁰ väljendas Euroopa Regioonide Komitee heameelt platvormi käivitamise üle ja tõi välja selle neli olulist tegevussuunda, mis on vastastikune õppimine, rahastamise kättesaadavuse edendamine, andmete kogumine ja poliitika üle järelevalve tegemine ning paljutöötavate uuenduste kindlakstegemine ja nende laiendamisele kaasaaitamine.
- (17) 13. detsembril 2023 vastu võetud arvamuses teemal „Riiklike kodutuse vastu võitlemise strateegiate ELi raamistik, mis tugineb põhimõttele „Esmalt eluase““²¹, kutsus Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee üles töötama välja ELi kodutuse kaotamise strateegia, mis võimaldaks lisada kodutuse vastu võitlemise riikliku poliitika Euroopa poolaasta protsessi. Samuti leiti arvamuses, et strateegiat peaks toetama nõukogu soovitus kodutuse kohta.

¹⁸ Komisjoni 22. märtsi 2017. aasta rakendusmäärus 2017/543, milles sätestatakse eeskirjad Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EÜ) nr 763/2008 (rahva ja eluruumide loenduste kohta) kohaldamiseks teemade ja nende jaotuste tehniliste spetsifikatsioonide osas (ELT L 78, 23.3.2017, lk 13).

¹⁹ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 26. novembri 2025. aasta määrus 2025/2458, mis käsitleb Euroopa rahvastiku- ja eluasemestatistikat, millega muudetakse määrust (EÜ) nr 862/2007 ning tunnistatakse kehtetuks määrused (EÜ) nr 763/2008 ja (EL) nr 1260/2013 (ELT L, 2025/2458, 12.12.2025).

²⁰ Euroopa Regioonide Komitee arvamus teemal „Kodutuse kaotamine Euroopa Liidus: kohalik ja piirkondlik perspektiiv“ (ELT C 97, 28.2.2022, lk 26).

²¹ Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus EESC 2023/01741 teemal „Riiklike kodutuse vastu võitlemise strateegiate ELi raamistik, mis tugineb põhimõttele „Esmalt eluase““.

- (18) 2026. aasta ühises tööhõivearuandes²² märgitakse, et liikmesriigid peaksid võtma meetmeid, et toetada taskukohaste eluasemete, sotsiaaleluruumide või piisavate eluasemetoetuste kättesaadavaks tegemist, kui see on asjakohane, ennetada kodutust kui vaesuse kõige äärmuslikumat vormi ja seda vähendada, tegeleda sotsiaalse tõrjutusega integreeritud, inimkeskset ja eluasemepõhist strateegilist lähenemisviisi järgides ning soodustada elamute ja sotsiaaleluruumide renoveerimist.
- (19) 16. detsembril 2025 komisjoni poolt vastu võetud Euroopa taskukohaste eluasemete kavas²³ tunnistatakse, et eluasemekulude kasv ja piiratud juurdepääs sotsiaal- ja taskukohasele eluasemele mõjutab mõnda elanikkonnarühma ebaproportsionaalselt ning et kodutus on püsiv ja keeruline probleem, mis eeldab eluasemepõhiseid, näiteks põhimõttele „Esmalt eluase“ tuginevaid lahendusi, millega kaasneb integreeritud lähenemisviis vaesuse ja tõrjutuse vastu võitlemiseks.
- (20) Esimeses ELi vaesusevastases strateegias, mille komisjon võttis vastu 6. mail 2026, nimetatakse, et eluasemehinnad on eriti suur probleem nende jaoks, kes elavad vaesuses või keda vaesus ohustab, ning märgitakse, et juurdepääs taskukohasele, kestlikule ja kvaliteetsele eluasemele on ühiskonda ja tööturule integreerumise oluline eeltingimus.
- (21) ÜRO 2030. aasta kestliku arengu eesmärkides nr 1 ja 11 kutsutakse üles kaotama kõikjal äärmine vaesus, sealhulgas kodutus, ning tagama kõigile juurdepääs korralikule, turvalisele ja taskukohasele eluasemele.
- (22) Kodutus on endiselt kõige äärmuslikum ja nähtavam vaesuse ja sotsiaalse tõrjutuse ilming Euroopa Liidus. See puudutab üksikisikuid ja perekondi kõigis liikmesriikides ning on vastuolus väärikuse, võrdsuse ja sotsiaalse õigluse põhimõttega, millele liit on rajatud. Vaatamata seni tehtud jõupingutustele on kodutute arv mitmes liikmesriigis suurenenud ning hinnanguliselt on praegu kokku üle miljoni kodutu²⁴.

²² Euroopa Komisjoni tööhõive, sotsiaalküsimuste ja sotsiaalse kaasatuse peadirektoraat, „Joint employment report 2026 – As adopted by the EPSCO Council on 9 March 2026“, Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, 2026.

²³ Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele (COM(2025) 1025 final), „Euroopa taskukohaste eluasemete kava“.

²⁴ OECD taskukohaste eluasemete andmebaas | OECD

- (23) Eluasemeturult tõrjutus tähendab üksikisiku või leibkonna suutmatust leida või säilitada inimväärsed ja stabiilset eluaset, mis vastaks minimaalsetele ohutus-, õiguskindluse, juurdepääsetavuse ja taskukohasuse standarditele. Kodutus on selle kõige nähtavam ja äärmuslikum vorm, mis hõlmab olukorda, kus inimesed magavad lageda taeva all või kodututele ette nähtud erakorralise ja ajutise majutuse asutuses. Eluasemeturult tõrjutus on aga laiem mõiste, mis hõlmab ka neid, kellel on küll katus pea kohal, kuid kes elavad ebapiisavates või ebakindlates tingimustes. Ebakindla eluasemega on tegu siis, kui isikut ähvardab väljatõstmine või koduvägivald või kui tal on ebakindlate tingimustega üürileping. Puuduliku eluasemega on tegu siis, kui isikud elavad kvaliteedistandarditele mittevastavates eluruumides, kus puuduvad elementaarsed mugavused (näiteks siseruumides asuv tualett- või pesuruum). Näiteks on sellised eluruumid väga halvas seisukorras ja ülerahvastatud ning ei pruugi olla kohandatud lisavajadustega inimeste jaoks (nt eakad, puudega inimesed ja pikaajalise hoolduse vajadusega inimesed).
- (24) Eluase on peamine tervislikku seisundit ja sotsiaalset kaasatust ja sidusat ühiskonda mõjutav sotsiaalne tegur ning eluaseme puudumine, ebakvaliteetne eluase või segregeeriv elukeskkond võib kahjustada üksikisikute ja kogukondade elukvaliteeti, sealhulgas vaimset ja füüsilist tervist, heaolu, tööhõivet ja haridusvõimalusi.
- (25) Eluasemeturult tõrjutus ja kodutus kujuneb struktuursete, institutsiooniliste ja isiklike tegurite keerulise koosmõju tulemusena. Need tegurid on muu hulgas vaesus, töötus, sotsiaaleluruumide ja taskukohaste eluasemete ning kvaliteetse eluasemetoetuse nappus, diskrimineerimine, halb vaimne ja füüsiline tervis, uimastite kuritarvitamine ja koduvägivald.
- (26) 2024. aastal kinnitas ligi 6 % liidu 16aastastest või vanematest inimestest, kes olid viimase viie aasta jooksul eluaset otsinud, et nad olid vähemalt ühe korra tundnud end diskrimineerituna. End diskrimineerituna tundnud inimeste osakaal oli vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse ohus olevate inimeste puhul kaks korda suurem (10 %) kui teistel (5 %). 2024. aastal elas ligikaudu 17 % liidu elanikkonnast ülerahvastatud kodus.

- (27) Üks peamisi takistusi eluasemeturult tõrjutuse ja kodutuse vastu võitlemisel on sotsiaaleluruumide ja taskukohaste eluasemete nappus. Aastatel 2013–2024 tõusid eluasemehinnad kogu liidus nominaalväärtuses üle 60 % ehk kiiremini kui leibkonna tulu ning mitmes liikmesriigis oli nominaalhindade keskmine kasv koguni üle 220 %. Samal ajal tõusis keskmine üür ligikaudu 20 % ning üldiselt on uued üürilepingud märkimisväärselt kallimad kui vanemad, eelkõige linna- ja turismipiirkondades. Eluasemekulud, sealhulgas kulutused veele, elektrile, küttele, jahutusele, gaasile ja muudele kütustele, kasvasid 17 liikmesriigis liidu keskmist ületavale tasemele, kusjuures mõnes liikmesriigis tasemele, mis ületab ELi keskmist enam kui 80 % võrra; kulutused vähenesid kümnes liikmesriigis.
- (28) Eluasemeturul on pakkumisel olnud kasvava nõudlusega raske sammu pidada, muu hulgas suurte ehituskulude, vähese innovatsiooni, oskustööjõu nappuse, rände ja liigse bürokraatia tõttu. Nimelt tõusid ehitushinnad liidus aastatel 2010–2024 56 % võrra, kusjuures mõnes liikmesriigis oli hinnatõus isegi suurem kui 170 %. Aastatel 2021–2024 vähenes väljastatud elamuehituslubade arv (eluruumide arv) 22 % ja olemasolevaid eluruumi ei kasutatud täielikult ning ligikaudu 20 % eluruumidest kogu ELis seisab endiselt tühjana või alakasutatuna (võttes arvesse ka hooajaliseks või teiseks kasutuseks mõeldud eluruumi ja investeeringuna ostetud elamuüksusi, mida ei kasutata peamise elukohana).

- (29) Seega on sotsiaaleluruumide ja taskukohaste eluasemete pakkumise suurendamine ülimalt oluline element eluasemeturult tõrjutuse käsitlemisel. Eelkõige on vaja teha täiendavaid investeeringuid, et toetada uute eluruumide ehitamist või renoveerimist ning võimaluse korral olemasolevate alakasutuses või tühjana seisvate eluruumide tõhusamat kasutamist, sealhulgas stimuleerides eraomandis oleva kinnisvara üürileandmist ja muutes olemasolevate hoonete, näiteks kontorihoonete kasutusotstarvet. Üldist majandushuvi pakkuvate teenuste suhtes kohaldatavate riigiabi eeskirjade läbivaatamine Euroopa taskukohaste eluasemete kava raames ning ELi ühtekuuluvuspoliitika fondide vahhindamise määrus²⁵ aitab kaasa sotsiaaleluruumidesse ja taskukohastesse eluasemetesse investeerimise tugiraamistiku väljatöötamisele (liikmesriigid ja piirkonnad eraldasid 2026. aasta märtsiks vahhindamise raames taskukohaste ja kestlike eluasemete valdkonnale vähemalt 3,3 miljardit eurot). Vahhindamise regulatiivse paindlikkuse meetmed ja võimalus tõsta liidu kaasrahastamise määra eluasemeinvesteeringute puhul jäävad täiendava ümberplaneerimise toetamiseks kättesaadavaks aastateni 2029–2030.
- (30) Kooskõlas uue Euroopa Bauhausi põhimõtetega tuleks juurdepääsu piisavale, kestlikule, taskukohasele ja kvaliteetsele eluasemele käsitada osana laiemast sotsiaalsest ja territoriaalsest ökosüsteemist, mis toetab kaasatust, kogukonnaelu, tööjõu liikuvust, juurdepääsu haridusele ja koolitusele, tervishoiule ja pikaajalisele hooldusele ning iseseisvat toimetulekut ja sotsiaalset ühtekuuluvust. Eluasemepoliitika on tulemuslikum ja loob sotsiaalset lisaväärtust, kui seda kombineeritakse kohapõhiste meetmete, kohaliku taristu ja teenustega ning kui see on kavandatud edendama elanike vajadustele vastavaid kaasavaid ja kestlikke naabruskondi.

²⁵ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 18. septembri 2025. aasta määrus (EL) 2025/1914, millega muudetakse määruseid (EL) 2021/1058 ja (EL) 2021/1056 seoses erimeetmetega strateegiliste probleemide lahendamiseks vahhindamise raames (ELT L, 2025/1914, 19.9.2025).

- (31) Taskukohasemate lahenduste pakkumise suurendamiseks saavad liikmesriigid, sõltuvalt riiklikest oludest, kasutada erinevaid eluasememudeleid, sealhulgas sotsiaal- ja munitsipaalaluruumid, kulupõhise üüriga ja piiratud kasumiga eluasemed, elamuühistud, sotsiaalsete üüripindade vahendusbürood ning muud mittetulunduslikud või avaliku huvi mudelid. Need mudelid, mida sageli pakuvad sotsiaalmajanduse organisatsioonid, võivad aidata kaasa pikaajalise taskukohasuse tagamisele, vähendada mõjutatust kahjulikust spekulatsioonist ning aidata paremini kasutada olemasolevaid eluruume, maatükke ja investeerimisvahendeid. Uuenduslikud kooselamise viisid, sealhulgas põlvkondadeülene elamu, kooselamu ja ühisruumidega elamu, võivad samuti aidata vähendada sotsiaalse eraldatuse, hoonete alakasutuse ja kohalike eluasemete nappusega seotud probleeme. Vastastikune õppimine võib aidata kindlaks teha teistes liikmesriikides juba rakendatud tõhusaid mudeleid.
- (32) Eluasemesüsteemid võivad liikmesriigiti erineda. Paljudes liikmesriikides on sotsiaalelamumajandusel vahendina tugevad eelised, samas kui teistes liikmesriikides kasutatakse alternatiivseid süsteeme. Lisaks saadakse sellistest mõistetest nagu sotsiaaleluruumid ja taskukohased eluasemed liikmesriikides riiklike olusid ja institutsioonilisi raamistikke arvestades erinevalt aru.
- (33) Sotsiaaleluruumide ja taskukohaste eluasemete pakkumise suurendamiseks on vaja stabiilseid juhtimis- ja investeerimisraamistikke, sealhulgas avaliku ja erasektori partnerlusi, avaliku huvi partnerlusi ning uusi laiendatud avaliku ja erasektori ning inimeste partnerlusi (mis keskenduvad potentsiaalsete elanike integreerimisele). Oluline on koostöö avaliku sektori asutuste, sotsiaalmajanduse organisatsioonide, sotsiaaleluruumide ja taskukohaste eluasemete pakujate, erasektori eluasemearendajate, haridusasutuste, tööandjate, finantseerimisasutuse ja muude sidusrühmade vahel. Segarahastamine, kulupõhine üür, käibefondid, avaliku sektori tagatised, riigimaa pikaajaline rentimine ja muud avaliku huvi rahastamismehhanismid võivad aidata kaasata pikaajalist kapitali ja toetada pikaajalist taskukohasust. Lisaks saavad liikmesriigid edendada ja toetada uuenduslikke ja kaasavaid alt-üles-lähenemisviisil põhinevaid eluasemeprojekte, mille puhul tulevased elanikud kavandavad ja rahastavad oma eluasemega seotud projekte ühiselt.

- (34) Eluasemeturult tõrjutus ja kodutus võivad tabada teatavaid elanikkonnarühmi ebaproportsionaalselt, kusjuures sellisesse olukorda sattunud inimeste hulk ja profiil on sõltuvalt riiklikest, piirkondlikest ja kohalikest oludest väga erinev. Teatavad inimesed ja rühmad võivad jääda eluasemele juurdepääsul eriti ebasoodsatesse ja kattuvatesse olukordadesse ning sellest tulenevalt suuremasse eluasemeturult tõrjutuse või kodutuks jäämise ohtu. Nende hulgas võivad olla noored (näiteks üliõpilased, kes ei saa endale üliõpilaskodu lubada või kellele seda ei pakuta, või noored, kes lahkuvad hooldusasutusest või asendushoolduse süsteemist), töötud, palgavaesuse all kannatavad inimesed, haavatavad pered (sealhulgas üksikvanemad ja suuremad lastega pered), soolise vägivalla ohvrid ja selle all kannatanud, eluaseme poolest ebakindlas olukorras olevad eakad, puudega või pikaajalise hoolduse vajadusega inimesed, romad, rändetaustaga inimesed, rassilistesse või etnilistesse vähemustesse kuuluvad inimesed ja LGBTIQ+-inimesed.
- (35) Eluasemeturult tõrjutuse ja kodutuse ennetamine ning piisavale ja turvalisele eluasemele ning terviklikele ja inimkesksetele tugiteenustele, nt integreeritud sotsiaalteenustele juurdepääsu tagamine on mõned kõige tulemuslikumad vahendid kodutuse kaotamiseks. Liikmesriike tuleks kutsuda üles tugevdama ennetuspoliitikat, mis hõlmab üldisi ennetusmeetmeid, suure riskiga elanikkonnale suunatud eelneva etapi sekkumist, kodutuks jäämise ohus inimeste ja leibkondadega seotud kriisiennetust ning hädaolukorra etapis sekkumist, et tagada õigeaegne juurdepääs ajutisele majutusele.
- (36) Varajase sekkumise vahendid, nagu üüri- ja hüpoteeklaenuvõlgadega seotud vaidluste lahendamise vahendamine, võlanõustamine, üürnike ja üürileandjate õiguste kaitsmisega seotud õigusabi, varajase hoiatamise süsteemid ja lühiajaline rahaline toetus, ei ole kõigis liikmesriikides järjepidevalt kättesaadavad ning nende mehhanismide tugevdamine on hädavalik, et eluasemeturult tõrjutust tõhusalt ennetada.
- (37) Sunniviisilise väljatõstmise²⁶ ärahoidmiseks ning ümberpaigutamise ajal toetuse pakkumiseks on vaja õiglast õigusraamistikku, mis tagab üürnike turvalisuse, eluasemestabiilsuse ja üürileandjate õiguste kaitse. Koostöö kohalike omavalitsuste ning sotsiaal- ja vahendusteenuse pakkujatega, sealhulgas sotsiaalsete üüripindade vahendusbüroodega, võib kodutuks jäämise ohtu vähendada ja üleminekuid hõlbustada.

²⁶ „forced evictions“ (sunniviisiline väljatõõtmine) vastavalt ÜRO Pagulaste Ülemvoliniku Ameti majanduslike, sotsiaalsete ja kultuuriliste õiguste komitee määratlusele UNHCR Committee on Economic, Social and Cultural Rights, general comment No. 7 (1997) on “The right to adequate housing: forced evictions” (20/5/97).

- (38) Eluasemepõhine lähenemisviis, sealhulgas põhimõte „Esmalt eluase“, mille puhul kombineeritakse kiire juurdepääs pikaajalisele ja turvalisele eluasemele ning individuaalsed ja integreeritud tugiteenused, sealhulgas individuaalsetele vajadustele kohandatud sotsiaal-, tervishoiu- ja tööhõive toetused, on andnud püsivalt häid tulemusi eluasemeturult tõrjutuse ja kodutuse ennetamisel ja vähendamisel ning sotsiaalse ja majandusliku integratsiooni edendamisel.
- (39) Abile juurdepääsu andmise suhtes kohaldatavad haldusnõuded, sealhulgas alalise elukoha tõendamise kohustus, võivad luua kodututele või eluasemeturult tõrjutud inimestele takistusi. Selliste nõuete kaotamine või vajaduse korral nende kohandamine võib suurendada saadaoleva toetuse kasutamist ja aidata võidelda eluasemeturult tõrjutuse algpõhjustega.
- (40) Suurenevad eluasemekulud ning piiratud juurdepääs sotsiaaleluruumidele ja taskukohastele eluasemetele võivad takistada liikuvust tööturul, kuna inimestel ei pruugi olla võimalik kolida piirkondadesse, kus töövõimalused on kättesaadavad. See võib pärssida konkurentsivõimet ja majanduskasvu. Eluasemete taskukohasuse ja kättesaadavuse küsimusega tegelemine on oluline osa tööturul osalemise ja tööturgude tõhusa toimimise tagamise toetusest.
- (41) Erinevused liikmesriikide määratlustes, järelvalvesüsteemides ja andmekogumismeetodites vähendavad kodutust käsitlevate võrreldavate andmete kättesaadavust liidu tasandil.
- (42) Tulemusliku poliitikakujundamise, järelvalve ja sellise hindamise tagamiseks, mis aitab analüüsida edusamme halduskoormust suurendamata, on vaja usaldusväärseid, asjakohaseid ja korrapäraselt kogutavaid andmeid ning statistilisi tõendeid eluasemeturult tõrjutuse ja kodutuse kohta.
- (43) Eluasemeturult tõrjutuse ja kodutuse vastu võitlemine eeldab valdkondadevahelist koordineerimist ja mitmetasandilist valitsemist, millesse on kaasatud Euroopa Liit, riiklikud, piirkondlikud ja kohalikud tasandid ning ka kodanikuühiskond, sotsiaalmajanduse organisatsioonid, eluasemepakkujad ja kodutuse kogemusega inimesed.

- (44) Partnerlused organisatsioonidega, kes pakuvad toetust kodututele ja eluasemeturult tõrjutud inimestele laiemalt, võivad tõhustada avaliku sektori jõupingutusi selliste teenuste pakkumise tagamisel, mis edendavad sotsiaalset kaasatust ja millega luuakse stabiilseid eluasemelahendusi konkreetsetele sihtrühmadele. Pakkudes täiendavaid, näiteks töölelõimimise teenuseid, saavad sotsiaalmajanduse organisatsioonid aidata tagada üleminekut stabiilsele elukorraldusele.
- (45) Tulemuslike eluasemeturult tõrjutuse ennetamise ja vähendamise meetmete eeldus on piisav ja stabiilne rahastamine ning olemasolevate liidu, riiklike, piirkondlike ja kohalike rahaliste vahendite tõhus kasutamine ning nende vahendite kasutamise koordineerimine kooskõlas liikmesriikide pädevuse ja eelarveraamistikega.
- (46) Välja on töötatud Euroopa kodutuse ja eluasemeturult tõrjutuse tüpoloogia ETHOS – raamistik, mille eesmärk on parandada kodutusest arusaamist ja selle mõõtmist Euroopas ning kujundada nn ühine keel kodutust käsitleva riikidevahelise teabevahetuse jaoks. ETHOS klassifitseerib igasugust elukorraldust, mis kujutab endast kodutuse ja eluasemeturult tõrjutuse vorme, nimelt järgmist:
- peavarjuta olek (puudub igasugune peavari, magatakse lageda taeva all),
 - koduta olek (magamiskoht on olemas, kuid tegu on ajutise magamiskohaga hoolekandeesutuses või varjupaigas),
 - ebakindlas eluasemes elamine (ebakindla üürisuhte, väljatõstmise või koduvägivallaga seotud suur tõrjutuse oht; ajutiselt sõprade või pereliikmete juures elamine),
 - ebakvaliteetsetes eluruumides elamine (elamine ajutistes või tavapäratu konstruktsiooniga ehitises, elamiskõlbmatutes eluruumides või väga ülerahvastatud eluruumides).

ON VASTU VÕTNUD JÄRGMISE SOOVITUSE:

REGULEERIMISESE

- 1) Ilma et see piiraks liikmesriikide pädevust, antakse käesolevas soovitusel suuniseid sotsiaalse tõrjutuse vastu võitlemiseks, eelkõige et:
 - a) toetada liikmesriike eluasemeturult tõrjutuse, eelkõige kodutuse ennetamisel ja vähendamisel;
 - b) edendada inimkesksel, eluasemepõhisel ja integreeritud poliitikal põhinevate riiklike, piirkondlike ja kohalike strateegiliste raamistike väljatöötamist, rakendamist ja täiustamist.

MÕISTED

- 2) Käesolevas soovitusel kasutatakse järgmisi mõisteid:
 - a) „eluasemeturult tõrjutus“ – olukord, kus üksikisikutel või leibkondadel puudub juurdepääs korralikule ja/või turvalisele eluasemele. See mõiste hõlmab eelkõige kodutuid (st peavarjuta või koduta inimesi) ja neid, kes on tahtmatult eluaseme poolest ebakindlas olukorras, näiteks elavad puudulikul või ebakindlal eluasemel;
 - b) „erakorraline majutus“ – selline majutus, nagu ööbimist võimaldav varjupaik, mille peaesmärk on rahuldada kiireloomuline peavarju ja põhiteenuste kasutamise vajadus;
 - c) „ajutine majutus“ – tähtajaline majutus, mida pakutakse pikaajalise ja turvalise eluasemelahenduse otsimise ajaks;
 - d) „eluasemepõhine lähenemisviis“ – poliitika- ja teenuste osutamise mudelid, mille puhul seatakse prioriteediks tagada kiiresti juurdepääs korralikule, taskukohasele ning pikaajalisele ja turvalisele eluasemele ning millega koos pakutakse vajaduse korral integreeritud inimkeskseid tugiteenuseid eluaseme stabiilsuse ja sotsiaalse kaasatuse tagamiseks, näiteks põhimõte „Esmalt eluase“.

VALDKONDADEVAHELISED SOOVITUSED

3) Liikmesriikidel soovitatakse teha järgmist:

- a) võtta vastu eluasemeturult tõrjutuse ja kodutuse vastu võitlemise riiklikud ja piirkondlikud strateegilised raamistikud või vaadata need läbi või neile tugineda, tehes seda käesoleva soovitusena kooskõlas oleva inimkeskse, eluasemepõhise ja integreeritud poliitika alusel, et tõhustada Euroopa Liidus kodutuse kaotamiseks tehtavaid jõupingutusi. Seda tuleks teha piirkondlike ja kohalike omavalitsuste ning teiste asjakohaste partnerite osalusel ning võttes arvesse pädevuste jaotust liikmesriikides;
- b) määratleda riigi kontekstist lähtuvalt eluaseme poolest ebakindlad elamistingimused, võttes eelkõige arvesse vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse ohtu;
- c) töötada välja kohandatud meetmed eluasemeturult tõrjutuse ja kodutuse vastu võitlemiseks ning võtta kasutusele inimkeskne ja eluasemepõhine lähenemisviis, tuginedes vajaduse korral põhimõttele „Esmalt eluase“ ja uue Euroopa Bauhausi põhimõtetele, sealhulgas kaasava ja kohapõhise kavandamise põhimõttele, pakkudes integreeritud teenuseid, nagu sotsiaalabi, tervishoid, pikaajaline hooldus ja aktiveerimine tööturul, kombineerituna eluasemetoetusega;
- d) seada kooskõlas Lissaboni deklaratsiooniga asjakohased, tähtajalised, saavutatavad ja mõõdetavad eesmärgid, sealhulgas järgmised:
 - i) igale lageda taeva all magavale inimesele (nn esmaselt kodutud inimesed²⁷, kes on tänaval ega saa peavarju üheski eluruumis) tehakse erakorralise majutuse pakkumine;

²⁷ Komisjoni 22. märtsi 2017. aasta rakendusmäärus (EL) 2017/543, milles sätestatakse eeskirjad Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EÜ) nr 763/2008 (rahva ja eluruumide loenduste kohta) kohaldamiseks teemade ja nende jaotuste tehniliste spetsifikatsioonide osas (ELT L 78, 23.3.2017, lk 13).

- ii) erakorralise või ajutise majutuse asutuses elavad inimesed (nn teiseselt kodutud) või mistahes asutusest välja kirjutatud inimesed saavad tõhusat toetust, mis aitab saada võimalikult kiiresti juurdepääsu pikaajalisele ja turvalisele eluasemelahendusele.

ELUASEMETURULT TÕRJUTUD VÕI SELLISE TÕRJUTUSE OHUS OLEVATE INIMESTE KINDLAKSTEGEMINE

- 4) Liikmesriikidel soovitatakse teha järgmist:
 - a) parandada andmete kogumist ja alalisi järelevalvemehhanisme raskesti ligipääsetavate rühmade, sealhulgas kodutute kohta ning töötada ülemäärast halduskoormust tekitamata välja korrapärased, põhjalikud ja võrreldavad andmed, sealhulgas (võimaluse korral ja ilma liikmesriikidele ebaproportsionaalset koormust ja kulu tekitamata) liigendatud statistika eluasemeturult tõrjutuse ja kodutuse kohta riiklikul ja kohalikul tasandil, järgides samal ajal andmekaitse norme ja kasutades võimaluse korral olemasolevaid andmeallikaid;
 - b) ühtlustada kriteeriumid eluasemeturult tõrjutud või tõrjutuse ohus olevate inimeste kindlakstegemiseks kõigi asjaomaste teenuste, näiteks sotsiaal-, tööhõive-, haridus-, õigus- ja lastekaitseteenuste puhul, ning tagada kiire, tõhus ja õigeaegne teabevahetus nende teenuste pakkujate vahel;
 - c) kaaluda eelhoiatussüsteemide väljatöötamist või täiustamist, et teha kindlaks eluasemeturult tõrjutuse ohus olevad leibkonnad ning tagada neile õigel ajal vajalik teave ja ennetav toetus; kvantifitseerida ja hinnata kodutute ja eluaseme poolest ebakindlas olukorras olevate inimeste eluasemevajadusi; töötada välja nende inimeste kohandatud kindlakstegemise strateegiad, kelle arvu sageli alahinnatakse või ei teata.

ELUASEMETURULT TÕRJUTUSE ENNETAMINE

5) Liikmesriikidel soovitatakse teha järgmist:

- a) toetada oma strateegiliste raamistikega eluasemeturult tõrjutuse ohus olevaid inimesi, et tagada neile korraliku eluaseme säilimine, kasutades sihipäraseid meetmeid, nagu näiteks võla- ja eluasemenõustamist, eelhoiatussüsteeme, erakorralist üüriabi, vahendusteenuseid ja muid leevendusmeetmeid, nagu näiteks energiaostuvõimetuse vähendamine; tagada puudega või pikaajalist hooldust vajavatele inimestele kohandatud eluaseme kättesaadavus, ligipääsetavus ja mõistlikud kohandused, tekitamata sellega ebaproportsionaalset ehituse ja renoveerimisega seotud koormust;
- b) tagada eelkõige eluasemeturult tõrjutuse ohus olevatele inimestele õigeaegne ja tõhus juurdepääs teabele, mis käsitleb kehtivaid eluaseme-, sotsiaal- ja sissetulekutoetuse meetmeid ning kodutuse korral antavat abi, sealhulgas pakkudes teavet kättesaadavas vormis, ning kaaluda teavitustegevuse korraldamist, et vähendada toetusõiguse kasutamata jätmist;
- c) korrapäraselt jälgida ja vajaduse korral hinnata sissetulekutoetuse, sealhulgas eluasemega seotud toetuse piisavust eluasemekuludega võrreldes ning näiteks kohaldada kulusuundumustele reageerivaid kohandamismehhanisme; piisavuse hindamisel tuleb arvesse võtta vajadust vältida vaesuslõksu loomist;
- d) luua vajaduse korral mehhanismid väljatõstmise ennetamiseks, kasutades sel eesmärgil sotsiaalteenuse pakkujate, pädevate õigusasutuste ja muude seotud teenistuste varajast ja süstemaatilist sekkumist. Sellised meetmed võivad hõlmata väljatõstmise ohus olevate isikute intensiivset toetamist üürivõlgnevuste haldamisel ning juhul, kui väljatõstmist ei ole võimalik vältida, aktiivset abi asjaomase isiku või leibkonna vajadustele kohandatud alternatiivse ümberasumislahenduse leidmisel;

- e) tõhustada sunniviisilise väljatõstmisega seotud ennetus- ja kaitsemeetmeid, eelkõige lastega perede kaitsmiseks, pöörates erilist tähelepanu üksikvanemaga leibkondadele. Liikmesriigid peaksid tagama läbipaistvad ja õigeaegsed menetlused, mille puhul järgitakse proportsionaalsuse põhimõtet ja nõuetekohase menetlemise korda ning kohaldatakse tõhusaid õiguskaitsevahendeid, austades seejuures ka üürileandjate õigusi;
- f) tagada, et igal lapsel on korralik eluase, kindlustades lapsele vajaduse korral õigeaegse ja sobiva alternatiivse majutuse, säilitades samal ajal lapse parimatest huvidest lähtudes perekonna ühtsuse;
- g) tagada, et ükski alaealine ega noor täiskasvanu ei lahku hooldusasutusest või asendushoolduse pakkuja juurest, ilma et talle tagataks korralik eluase ja terviklikud tugiteenused, mis hõlmab rahalist toetust ja ettevalmistusprogramme, et aidata neil hooldusteenusest väljuda;
- h) pakkuda haridus-, töö- või noorteasutustes varajast ennetavat nõustamist, tuginedes asjakohasel juhul haridusnõustamist osutavatele teenistustele, aidata tuvastada hädaolukordi, ennetada haridussüsteemist varakult lahkumist ja hõlbustada pöördumist pädevate teenistuste poole ning ennetada laste ja noorte eluasemeturult tõrjutust;
- i) teha eakatele ja puuetega inimestele kättesaadavaks nõustamisteenus ja sotsiaaltoetus nende eluasemeturult tõrjutuse ennetamiseks;
- j) tagada korralikule eluasemele ja esmatähtsatele teenustele juurdepääsu tagamisel diskrimineerimisohus olevate inimeste võrdne kohtlemine kõigis eluasemega seotud aspektides;
- k) pakkuda õigeaegset ja individuaalset tuge hoolekandeesutustest, näiteks vanglast, haiglast, rahvusvahelise kaitse taotlejate majutuskeskusest ja hooldusasutusest lahkujatele, et tagada neile pikaajaline eluase. See hõlmab inimesi, kel on märkimisväärsed vaimse tervise või uimastite tarvitamise probleemid või pikaajalise hoolduse vajadus. Selleks võiksid liikmesriigid innustada hoolekandeesutustest lahkumise valdkondadevaheliste protokollide väljatöötamist, millesse on kaasatud pädevad avaliku sektori asutused ja asjaomased teenuseosutajad, ning tõhustatud toetusmeetmete võtmist, mille eesmärk on vältida häireid erinevate hooldusviiside osutamises.

KODUTUTE TOETAMINE

- 6) Kodutuks olemise või ajutise või erakorralise majutuse kasutamise aja lühendamiseks soovitatakse liikmesriikidel pakkuda inimkeskset, integreeritud ja kättesaadavat tuge järgmise kaudu:
- a) juurdepääsetavad ja kaasavad tugisüsteemid, sealhulgas näiteks individuaalsete vajaduste hindamine, kohandatud toetuskavad, spetsiifilised tugifunktsioonid (nt juhtumihaldurid ja eluasemenõustajad) ja juhtumipõhine haldus kõige keerulisemate juhtumite puhul; nn abikäe- ja kogukonnapõhised valdkondadevahelised meeskonnad, kuhu kuuluvad tervishoiu-, hooldus- ja sotsiaaltöötajad ning toidupangad. Nn abikäemeeskonnad võiksid anda ka teavet ja suuniseid, et aidata tagada juurdepääs õigustele, esmatähtsatele teenustele, rahvastikuregistrile ja dokumentidele, haridusele ja tööturule integreerimisele;
 - b) tagatakse, et kõigi avaliku ruumiga seotud avaliku korra meetmete võtmisel austatakse kodutute väärikust ja põhiõigusi;
 - c) standardid, millega tagatakse järjepidevad ja kvaliteetsed, sealhulgas lastele suunatud tugiteenused;
 - d) ühtsel kontaktpunktil põhinev lähenemisviis, mis hõlmab õigeaegset ja lihtsustatud suunamist asjaomastesse sotsiaalkindlustus-, sotsiaalabi- ning hõlbustatud juurdepääsuga sotsiaal- ja tervishoiuteenuseid osutavatesse asutustesse;
 - e) tugisüsteemid, mis aitavad vältida lapse parimatest huvidest lähtuvalt perekonna tarbetut lahutamist ning tagavad, et ükski laps ei jää peavarjuta ega elama erakorralisse varjupaika, ajutise majutuse asutusse või muudesse kodutuse oludesse;
 - f) aktiivse tööhõive toetamine, sealhulgas hõlbustades registreerimist tööturuasutustes ning töötades välja individuaalsed tööhõivevõimalused, sotsiaal- ja töökohtade säilitamise toetused ning tööandjatele suunatud toetused;

- g) kodutuid teavitatakse nende liidu õigusaktidest²⁸ tulenevast (kindla elukoha olemasolust mittesõltuvast) õigusest avada liikmesriikide territooriumil asuvate krediitdiasutuste juures põhimaksekonto ja seda kasutada;
- h) stabiilsele eluasemele juurdepääsu õigust laiendatakse kodututele, sealhulgas lastega peredele, tehes koostööd avaliku- ja erasektori eluasemepakkujate ja sotsiaalsete üüripindade vahendusbüroodega ning kasutades kaasavaid jaotusmehhanisme ning ühistu- ja kogukonnapõhiseid mudeleid, millega kaasnevad asjakohased tugiteenused, ning edendades koordineerimist kogukonnapõhiste organisatsioonide ja avalikke teenuseid osutavate asutuste vahel, et vältida toetuse katkemist pärast eluaseme tagamist;
- i) tagatakse, et erakorraline ja ajutine majutus, sealhulgas sooliselt segregeeritud majutus, on kättesaadav, turvaline, juurdepääsetav, tagab asjakohase toetuse ning rahuldab kõigi kodutute, sealhulgas lastega perede ning kodu- ja seksuaalvähivalla ohvrite vajadused, toetades samal ajal nende üleminekut stabiilsele eluasemele;
- j) tunnustatakse ja toetatakse kodutuse kogemusega inimeste rolli tugiteenuste usaldusväärsuse, kättesaadavuse ja tõhususe parandamisel ning sotsiaalset kaasatust soodustavaid ja eluasemele juurdepääsu hõlbustavaid meetmeid;
- k) meetmed, millega ennetatakse ja vähendatakse häbimärgistamist ja diskrimineerivaid tavasid eluasemele juurdepääsu tagamisel, näiteks läbipaistvad kriteeriumid sotsiaaleluruumide ootenimekirjade koostamiseks, eluasemevaldkonna spetsialistide koolitamine kallutatuse teemal ning teenused diskrimineerimist kogevate üürnike toetamiseks.

²⁸ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 23. juuli 2014. aasta direktiiv 2014/92/EL maksekontoga seotud tasude võrreldavuse, maksekonto vahetamise ja põhimaksekontole juurdepääsu kohta (ELT L 257, 28.8.2014, lk 214).

- l) tugevdatakse väljatööpõhiseid sotsiaalseid tugiteenuseid ning kogukonna- ja avalike teenuste koordineerimist mitteametlikes asundustes elavate inimeste jaoks, et parandada juurdepääsu stabiilsele ja turvalisele eluasemele.

PIISAVATE JA TURVALISTE ELUASEMELAHENDUSTE KÄTTESAADAVUS

- 7) Liikmesriikidel soovitatakse suurendada sotsiaaleluruumide ja taskukohaste eluasemete pakkumist, et reageerida demograafilistele vajadustele, kohalikule nappusele ning territoriaalsetele erinevustele, eelkõige järgmise abil:
 - a) edendatakse pikaajaliste renditingimuste kehtestamist eraisikutest üürileandjate ja üürnike vahelistes lepetes, eelkõige
 - tagades õigusraamistiku, mis soodustab pikaajaliste üürilepingute turvalist ja hästitoimivat kasutamist;
 - võimaldades vajaduse korral pakkuda üürileandjatele sihipäraseid proportsionaalseid rahalisi stiimuleid, et nad pakuksid pikaajalisi, taskukohaseid ja turvalisi eluasemelahendusi, eelkõige lastega perekondadele ja noortele;
 - parandades asjakohaste väljatöstmisprotsesside õigusselgust ja tõhusust ning
 - kasutades tasakaalu eesmärgil nõuetekohaselt põhjendatud juhtudel lühiajaliseks üürimiseks pikaajalisi üüripindu
 - b) tagatakse, et renoveerimise, energiatõhususe ja naabruskondade taaselustamise meetmed hõlmaksid sotsiaalseid kaitsemeetmeid ümberasumise vältimiseks;
 - c) stimuleeritakse nii avaliku kui ka erasektori investeeringuid uutesse hoonetesse, olemasolevate hoonete renoveerimisse või nende kasutusotstarbe muutmisse, et suurendada sotsiaaleluruumide ja taskukohaste eluasemete reservi;
 - d) võimaldatakse kasutada ja toetatakse taskukohasusele keskenduvaid eluasememudeleid, sealhulgas sotsiaal- ja munitsipaalurume, elamuühistuid, piiratud kasumiga elamuühistuid, kogukonnamaaga ühistuid ning sotsiaalsete üüripindade vahendusbüroosid ja muid piiratud kasumiga või mittetulunduslikke eluasemepakkujaid;

- e) edendatakse ja laiendatakse uuenduslikke kooselamise kontseptsioone, nagu ühisruumidega elamud, elamuklastrid, kooselamud ja põlvkonnaülesed elamud, sealhulgas vajaduse korral ühiste rajatiste ja tugiteenustega; hõlbustatakse üliõpilaste ja noorte jaoks ajutise ja ülemineku eluaseme mudelite kasutamist, näiteks viies üliõpilased kokku alakasutatud eluruumide elanikega;
- f) kaalutakse mooduseid, kuidas parandada riiklikke, piirkondlikke ja kohalikke planeerimis- ja loamenetlusi, et kiirendada eluasemete ehitamist, kahjustamata seejuures kestlikkusstandardeid või eluasemete kvaliteeti, püüdes samal ajal suurendada sotsiaalset kaasatust ja territoriaalset sidusust, ning vähendada ehitusteenuste pakkujate haldustõkkeid, toetades seeläbi uute sotsiaaleluruumide ja taskukohaste eluasemete õigeaegset pakkumist, näiteks riigimaa kasutamise ja kasutuselevõtu kaudu, tagades seejuures pakkumise sidumise oluliste sotsiaal-majanduslike teenuste ja tegevustega;
- g) edendatakse olemasolevate eluruumide tõhusat kasutamist, eelkõige hõlbustades olemasolevate hoonete kasutusotstarbe muutmist, nende renoveerimist ja korduskasutamist ning võttes kasutusele tühjana seisvad eluruumid ja avaliku sektori kinnisvara, vältides nii palju kui võimalik tarbetuid lammutustöid, edendades samal ajal meetmeid, mille eesmärk on vähendada ülerahvastatust ja parandada eluasemete kvaliteeti;
- h) parandatakse varjupaikade ja üleminekumajutuse kättesaadavust ja juurdepääsetavust seniks, kuni tehakse kättesaadavaks pikaajalised ja stabiilsed eluasemelahendused;
- i) võetakse arvesse kliimaga seotud sündmuste mõju eluasemete pakkumisele, sealhulgas äärepoolseimates piirkondades;
- j) eraldatakse teatav osa uutest elamuarendustest sotsiaaleluruumide ja taskukohaste eluasemete pakkumiseks, lähtuvalt kohalikest eluasemevajadustest.

- 8) Liikmesriikidel soovitatakse lisaks eluasemete pakkumise suurendamiseks tehtavatele jõupingutustele kehtestada oma riiklike strateegiate raames piisavad, prognoositavad ja kestlikud rahastamis- ja investeerimisraamistikud. Samuti soovitatakse liikmesriikidel kasutada täiel määral ära olemasolevaid ELi rahastusallikaid ja rahastamisvahendeid, sealhulgas Euroopa taskukohaste eluasemete kava²⁹ raames välja kuulutatud tulevast üleeuroopalist taskukohastesse ja kestlikesse eluasemetesse investeerimise platvormi. Need meetmed võivad aidata optimeerida riiklike ja liidu vahendite kasutamist ning laiendada pikaajalisi, kaasavaid ja taskukohaseid eluasemelahendusi, sealhulgas järgmise abil:
- a) kooskõlastatakse ja koordineeritakse vahendite kasutamist eluaset, sotsiaalset kaasatust, tööhõivet, haridust, tervishoidu, pikaajalist hooldust ning linnakeskkonna taaselustamist ja renoveerimist käsitlevate poliitikameetmete võtmisel, et suurendada poliitika sidusust ja mõju;
 - b) tagatakse, et avaliku sektori toetatavate meetmete puhul kehtestatakse vajaduse korral selged tingimused eluasemete taskukohasuse, juurdepääsetavuse, kestlikkuse ja kaasava jaotamise ning kogukonnapõhiste teenustega sidumise kohta;
 - c) rakendatakse uuenduslikke rahastamismudeleid, nagu käibefondid, investeerimisfondid, segarahastamine ja avaliku sektori tagatised, sealhulgas kulupõhised üürimudelid ja reinvesteerimismõuded, et toetada pakutavate eluasemete pikaajalise taskukohasuse kindlustamist ning kaasata nii avaliku kui ka erasektori kapitali taskukohastesse eluasemetesse ja sotsiaaleluruumidesse investeerimiseks;
 - d) takistatakse kahjulikku spekulatiivset käitumist eluasemeturul, näiteks tõhusa maksupoliitika väljatöötamise ja turu läbipaistvuse suurendamise kaudu;
 - e) toetatakse projektide arendamist ja tehnilise abi andmist kohalikele ja piirkondlikele omavalitsustele, sotsiaalmajanduse organisatsioonidele ning piiratud kasumiga või mittetulunduslikele eluasemepakkujatele;

²⁹ Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele (COM(2025) 1025 final): Euroopa taskukohaste eluasemete kava.

- f) edendatakse avaliku ja erasektori partnerlust, sealhulgas partnerlust kohalike omavalitsuste, kõrgharidus- ja koolitusasutuste, tööandjate, eluasemepakkujate ja sotsiaalmajanduse organisatsioonidega, et pakkuda sotsiaaleluruume ja taskukohaseid eluasemeid, sealhulgas üliõpilastele, praktikantidele ja töökohapõhistele õppijatele mõeldud ning segakasutusega elamute pakkumise projekte;
- g) suurendatakse investeeringuid, et toetada taskukohaste eluasemete ja sotsiaaleluruumide ehitamist ja renoveerimist, sealhulgas kasutades rahastamisvahendeid ja segarahastamist praeguse ühtekuuluvuspoliitika raames ning samal ajal selle vahehindamise³⁰ raames pakutavaid paindlikkusmeetmeid, et jaotada ELi rahalised vahendid ümber taskukohaste eluasemete tagamiseks; kasutatakse ära läbivaadatud üldist majandushuvi pakkuvate teenuste riigiabi eeskirju³¹, mis hõlmavad omaette kategooriaid nii sotsiaaleluruumide kui ka taskukohaste eluasemete kohta.
- 9) Liikmesriikidel soovitatakse toetada eluasemeturult tõrjutud inimesi stabiilse eluaseme leidmisel ja selle säilitamisel järgmise kaudu:
- a) edendatakse juurdepääsu pikaajalisele ja turvalisele eluasemele kooskõlas eluasemepõhise lähenemisviisiga, näiteks põhimõttega „Esmalt eluase“, püsiva rahastamise ja meetmete valdkondadevahelise koordineerimisega;
- b) pakutakse piisavaid ja asjakohaseid integreeritud tugiteenuseid, mille puhul ei käsitleta pelgalt üleminekut piisavale ja turvalisele eluasemele, vaid ka sellise eluaseme säilitamist; need võiksid näiteks hõlmata tuge kodu otsimisel, täiend- ja ümberõpet, toetust töö leidmiseks ja säilitamiseks, rahalist ja õigusabi, eluks vajalike oskuste alast koolitust ja jätkutoetust, ennetamaks seda, et inimene kogeb eluasemeturult tõrjutust uuesti;

³⁰ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 18. septembri 2025. aasta määrus (EL) 2025/1914, millega muudetakse määruseid (EL) 2021/1058 ja (EL) 2021/1056 seoses erimeetmetega strateegiliste probleemide lahendamiseks vahehindamise raames (ELT L, 2025/1914, 19.9.2025).

³¹ [Komisjoni 16. detsembri 2025. aasta otsus \(EL\) 2025/2630 Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 106 lõike 2 kohaldamise kohta üldist majandushuvi pakkuvaid teenuseid osutavatele ettevõtjatele avalike teenuste eest makstava hüvitisena antava riigiabi suhtes ja millega tunnistatakse kehtetuks otsus 2012/21/EL \(ELT L, 2025/2630, 19.12.2025\).](#)

- c) suurendatakse piisavate eluasemelahenduste kättesaadavust eluasemeturult tõrjutud inimeste, eelkõige lapsi kasvatavate lapsevanemate jaoks, ning tagatakse, et neid võetakse arvesse ja seatakse esikohale sotsiaaleluruumide jaotamise mehhanismide rakendamisel;
 - d) edendatakse juurdepääsu piisavale rahalisele toetusele, milleks on näiteks üüritagatised, madala intressiga laenud ja eluasemetoetused, samuti kättesaadav teave sellise toetuse saamise ja vajaliku finantskirjaoskuse omandamise kohta.
- 10) Liikmesriikidel soovitatakse rakendada sihipäraseid meetmeid, et toetada väikese sissetulekuga noori, sealhulgas üliõpilasi, kellele saab osaks eluasemeturult tõrjutus, mis võib takistada juurdepääsu kõrgharidusele, kutseharidusele ja -õppele, praktikavõimalustele või õpipoisiõppe programmidele ning õppeprogrammide läbimist. Need meetmed võivad hõlmata järgmist:
- a) luuakse tõhusad noorte hoolekandeteenuste ja üldiste sotsiaalhoolekandeteenuste vahelised võrgustikud ning kasutatakse neid, et aidata noortel leida piisavad eluasemelahendused, mis vastavad nende perekondlikele, haridusalastele ja tööhõivevajadustele;
 - b) suurendatakse taskukohaste üliõpilaselamute pakkumist haridus- ja koolitusasutuste lähedal, sealhulgas üliõpilastele, kes osalevad õpirändes või on praktikal välismaal;
 - c) pakutakse kättesaadavaid suuniseid ja praktilist tuge, et nõustada ja abistada isikuid seoses üürimisõiguste ja haldusmenetlustega, sealhulgas haridusasutuste nõustamiskeskuste kaudu;
 - d) pakutakse maksu- ja finantsmeetmeid, sealhulgas madala intressiga laene, et aidata piiratud rahaliste vahenditega üliõpilastel ja noortel oma eluase leida;
 - e) võetakse sihipäraseid meetmeid, et parandada maapiirkondades, äärealadel ja ebasoodsas olukorras olevates piirkondades elavate, eluasemeturult tõrjutuse ohus olevate noorte juurdepääsu piisavale ja taskukohasele eluasemele.

- 11) Liikmesriikidel soovitatakse ühendada oma riiklikes strateegilistes raamistikes inimkeskne poliitika kohapõhise poliitikaga (nt linnaplaneerimise ja linnakeskkonna taaselustamise, kohaliku majandusarengu ja transpordipoliitika), et vältida ebakõlasid töövõimaluste ja taskukohaste eluasemete pakkumise vahel, eelkõige piirkondades, kus on vabu töökohti.
- 12) Liikmesriikidel soovitatakse võtta meetmeid, et toetada eluaseme kohandamist puudega inimeste ja pikaajalise hoolduse vajadustega eakate, eelkõige vaesuse ohus olevate inimeste jaoks. See peaks võimaldama neil elada oma kodus võimalikult kaua ja ennetada enda tõrjumist eluasemeturult. Need meetmed tuleks kavandada nii, et nendega ei kaasneks ebaproportsionaalset ehitus- või renoveerimiskoormust. Sellised meetmed edendavad iseseisvat toimetulekut ja kogukonna kaasamist ning väldivad segregeeritud elukorralduse teket.

JÄRELEVALVE, HINDAMINE JA JUHTIMINE

- 13) Liikmesriikidel soovitatakse teha järgmist:
 - a) kehtestada tulemusnäitajatel põhinevad sihipärased ja proportsionaalsed järelevalve- ja hindamismehhanismid, et hinnata eluasemeturult tõrjutuse ja kodutuse vastu võitlemise strateegiate tulemuslikkust ning näha vajaduse korral ja halduskoormust suurendamata ette poliitika kohandamine;
 - b) esitada iga viie aasta järel komisjonile aruanne oma riikliku järelevalvetegevuse tulemuste ja käesoleva soovitusel rakendamisel tehtud edusammude kohta, kasutades võimalusel olemasolevaid aruandlusmehhanisme;
 - c) tagada tõhus mitmetasandiline valitsemine ning riiklike, piirkondlike ja kohalike ametiasutuste vaheline koordineerimine ning koostöö asjaomaste sidusrühmadega, sealhulgas ülikoolide, kutsehariduse ja -õppe pakkujate, kohalike tööandjate, kodanikuühiskonna ja sotsiaalmajanduse organisatsioonide ning eluasemepakkujatega;

- d) lihtsustada õigus- ja haldusraamistikke, et vähendada halduskoormust ning tagada õigeaegne ja lihtsustatud juurdepääs eluasemetele ning seotud sotsiaal-, tervishoiu-, haridus- ja tööhõiveteenustele ning kogukonnapõhiste tugiteenustele;
- e) suurendada eluasemeturult tõrjutud inimeste toetamiseks mõeldud teenuste osutamise suutlikkust ja nende kvaliteeti, sealhulgas neid teenuseid osutavate töötajate koolitamise, nende kohustuste selge jaotuse ja neile piisavate vahendite tagamise kaudu;
- f) tagada eluasemeturult tõrjutuse ja kodutuse ennetamise ja vähendamise poliitika väljatöötamisel, rakendamisel ja hindamisel eluasemeturult tõrjutuse ja kodutuse kogemusega inimeste, kodanikuühiskonna organisatsioonide ja sotsiaalmajanduse organisatsioonide sisuline kaasamine eelkõige kohalikul tasandil;
- g) jätkata eri tasanditel koostööd teiste liikmesriikidega ning era- ja avaliku sektori sidusrühmadega, et toetada teadmiste jagamist ning edendada vastastikust õppimist, järjepidevat teenuste osutamist, parimate tavade vahetamist, tõhusat poliitika kujundamist ja rakendamist eluasemeturult tõrjutuse valdkonnas;
- h) aidata aktiivselt kaasa kodutuse vastu võitlemise Euroopa platvormi tööle, mis on liikmesriikide, piirkondlike ja kohalike omavalitsuste, Euroopa Komisjoni, Euroopa Parlamendi, Euroopa Regioonide Komitee, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee ning muude asjaomaste sidusrühmade vahelise koordineerimise, teabevahetuse ja koostöö peamine foorum, sealhulgas teadmiste jagamise, tõendite kogumise, poliitika koordineerimise, vastastikuse õppimise ja rahastamisele juurdepääsu hõlbustamise kaudu ning koostoimes sotsiaalkaitsekomitee ja Euroopa elamumajanduse liidu töösuundadega;
- i) suurendada selliste sotsiaalpartnerite ja kodanikuühiskonna organisatsioonide kaasamist, kellel on keskne roll eluasemeturult tõrjutuse vastu võitlemisel, tagamaks, et ELi poliitika kajastab tegelikku kohapealset olukorda, sealhulgas kaasates eluasemeturult tõrjutuse kogemusega inimesi.

- 14) Nõukogu kiidab heaks komisjoni kavatsuse:
- a) hõlbustada ja toetada kodutuse vastu võitlemise Euroopa platvormi tööd:
 - i) mitmeaastaste tööprogrammide väljatöötamisel, et toetada liikmesriike käesolevas soovitusel sätestatud meetmete rakendamisel;
 - ii) vastastikuse õppimise alase tegevuse jätkamisel;
 - b) vaadata läbi käesoleva soovitusel rakendamisel tehtud edusammud ja esitada liikmesriikide aruannete põhjal nõukogule aruande viis aastat pärast soovitusel vastuvõtmist;
 - c) tugevdada teadlikkuse suurendamise ja teabevahetuse alaseid jõupingutusi ning suurendada tulemuste ja heade tavade näidete levitamist, sealhulgas ELi vahendite kasutamise kohta eluasemeturult tõrjutuse vastu võitlemiseks liidu tasandil ning liikmesriikide ja asjaomaste sidusrühmade seas.

Brüssel,

*Nõukogu nimel
eesistuja*